

אלא אמר רבא: במתניתין מדובר בשטר חלטאתא ואדרכתא, שאינם בני פרעון, וכדרכי זירא.

וכפרן, שהוזכר בתירוצו של רבי אבהו, הואיל ואתא לידן, נימא ביה מלתא [הואיל והגיע לידנו, נאמר בו איזה דבר]:

דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: אם תבע המלוה את הלוח לדין, ואמרו לו הדיינים: צא תן לו את חובו! ולאחר זמן אמר הלוח: פרעתי את החוב על פי הוראת בית הדין — נאמן [ובשבועת היסט].

ואם בא מלוה לפנינו לכתוב על הלוח שטר אדרכתא⁽⁸⁴⁾, אין כותבין ונותנין לו, שהרי הלוח טוען שפרע את החוב.

אבל אם אמרו הדיינים: חייב אתה ליתן לו, אבל לא ציוו עליו לפרוע⁽⁸⁵⁾, ולאחר זמן אמר הלוח: פרעתי — אינו נאמן. אלא המלוה נשבע ונטול את חובו. שכיון שלא פרע את חובו מתחילה, והוצרך המלוה

לתובעו בבית דין, אין דרכו לפרוע, עד שיפסקו דינו בפסק גמור.

ולכן, אם בא המלוה לכתוב עליו אדרכתא, כותבין ונותנין לו.

רב זביד משמיה דרב נחמן אמר: בין שאמרו צא תן לו, ובין שאמרו חייב אתה ליתן לו, ולאחר זמן אמר הלוח פרעתי — נאמן⁽⁸⁶⁾.

בא מלוה לכתוב עליו אדרכתא — אין כותבין ונותנין לו.

אלא, אי איכא לפלוגי — הכי הוא דאיכא לפלוגי [אם יש לחלק — כך יש לחלק]:

אם אמרו לו הדיינים: צא תן לו, ולאחר זמן אמר פרעתי, והעדים מעידין אותו שתבעו המלוה שיפרע לו על פי בית דין, ולא פרעו, הואיל והעזו לעבור בפניהם על ציווי בית דין, הוחזק כפרן לאותו ממון⁽⁸⁷⁾. ושוב אינו נאמן לומר על אותו ממון שפרעו, עד

הכא שהשטר נפל, מוכחא מילתא שמשום כך לא נזהר לשמרו, לפי שפרעו הלוח.

84. כך פירש רש"י. אבל ברי"ף משמע, שבא המלוה ומבקש שיכתבו לו את העדויות, או שהודה לו הלוח שחייב לו. ועיי' במאירי שהביא את שני הפירושים.

85. ולכן טועה הלוח וסובר שרוצים בית דין לעיין עוד בדינו, ואינו צריך לפרוע מיד את חובו. אבל האמת היא שנגמר כבר דינו לחיוב. ריטב"א.

והנמו"י כתב, שכשאומרים לו "חייב אתה ליתן לו", באמת משמע שלא חייבוהו עדיין לגמרי, אלא צריכים לעיין עוד בדין.

86. משום שבין כך ובין כך, הלשון משמע פסק דין גמור. ולכן יתכן שפרע הלוח את חובו. רא"ש.

87. כך פירש רש"י. ותמהו הראשונים, וכי משום שלא רצה לפרוע פעם אחת, הוחזק כפרן לעולם? שמא באותו זמן לא היו לו מעות לפרוע. ולאחר זמן, כשהיו לו מעות, פרע חובו! וביארו, שמדובר שהעדים מעידים שבאותה שעה שטוען הלוח שפרע, היה עמהם, ולא פרע אז את חובו. שבכה"ג הוחזק כפרן, ושוב אינו נאמן לומר פרעתי. ועיי' ברש"ש מה שכתב בדעת רש"י.

שיפרע בפני עדים.

אבל אם אמרו לו הדיינים: **חייב אתה ליתן לו**, ולאחר זמן **אמר פרעתי**, והעדים מעידין אותו שתבעו המלוה בפניהם — **ולא פרע**, וחזר ואמר לאחר מכן **פרעתי** — **לא הוחזק כפרן לאותו ממוזן מתחילה**. ולכן כשחזר ואמר פרעתי — נאמן בשבועה.

מאי טעמא?

משום שכשטען מתחילה שפרע, אין זה נחשב שמעיז בבית דין, אלא **אשתמוטי הוא קא משתמיט מיניה** [מן המלוה]. **סבר**: היות ולא ציוו עלי בית דין לפרוע, אמתין עד **דמעיינו בי רבנן בדיני**.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אם אמר אדם לחבירו: **מנה לי בידך**, שהליתיו לך, והלה כופר ואומר: **אין לך בידי כלום**, שלא ליתי ממך מעולם.

והעדים מעידים אותו שאכן יש לו מנה משל המלוה, שלוה ממנו.

ולאחר מכן חזר הלוה ואמר: **אכן ליתי ממך מנה**, אבל **פרעתי לך אותו** —

הוחזק הלוה **כפרן לאותו ממוזן**, שהרי טענתו הראשונה, שלא לוה מעולם, הוכחשה על ידי העדים, ולכן אינו נאמן לטעון שפרע⁽⁸⁸⁾.

כי הא [כפי שהיה מעשה], **דשבתאי בריה**

ד**רבי מרינוס**, **כתב לה לכלתיה** [לכלתו, אשת בנו] **איצטלא דמילתא** [מין בגד חשוב] **בכתובתה**, דהיינו, שהיא הכניסה את הבגד בנדונייתה, ונכתב הדבר בכתובה. וקבלה עליה [וקיבל שבתאי עליו את הבגד] בסכום מסויים, שאם תתאלמן או תתגרש, ישלם לה את הסכום במקום בנו.

לבסוף באמת נתאלמנה או נתגרשה, אלא שאירכס [אבדן] שטר כתובתה.

באה כלתו של שבתאי לתבוע את האיצטלא, כפי שנתחייב בכתובה.

אמר לה שבתאי: **לא היו דברים מעולם**, לא נתחייבתי על דבר זה.

אתו פהדי והכחישוהו **ואמרי**: אין, אכן, **כתב לה דבר זה בכתובתה**.

לפוף אמר להו: **אכן כתבתי כן בכתובתה**, אבל **פרעתי**.

אתא לקמיה ד**רבי חייא**.

אמר ליה: הוחזקת **כפרן לאותה איצטלא**, ושוב אינך נאמן לטעון שפרעת, אלא עליך לפרוע בפני עדים.

אמר רבי אבין אמר רבי אלעא אמר רבי יוחנן: אם היה אדם חייב לחבירו שבועה, ואמר: **כבר נשבעתי**, והעדים מעידין אותו שתבעו בפניהם להשבע, ולא נשבע, הוחזק

כפר בתחילה בבית דין. אבל אם כפר מחוץ לבית דין, לא הוחזק כפרן, כי אדם עשוי שלא לטעון את טענותיו האמיתיות — אלא בפני בית דין.

88. בשיטה מקובצת איתא, שמעיקר הדין היה צריך להיות נאמן, אלא תקנת חכמים היא. ובתומים [צ' י'] כתב, שאולי קנס הוא שקנסוהו חכמים, לפי ששיקר בבית דין. וכתבו הראשונים, שדין זה הוא דווקא אם

נשבע, הוחזק כפרן לאותה שבועה.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: המוצא שטר חוב בשוק, וכתוב בו הנפק [קיום], וכתוב בו זמנו בו ביום, שבאותו יום שנמצא השטר — בו ביום נכתב, יחזירו לבעלים.

והטעם, לפי שאין כאן כל חשש:

אי משום שמא כתב ללות ולא לזה, אין לחשוש לזה, כי הא כתוב בו הנפק, ואין בית דין מקיימין את השטר — אלא בפני בעל דין.

אי משום פרעון, שמא פרע כבר הלואה את חובו, אין לחשוש לכך. שכיון שנעשתה ההלואה היום, לפריעה בת יומא, דהיינו, שפרע הלואה את חובו כבר ביום ההלואה — לא חיישינן.

אמר ליה רבי זירא לרבי אסי: מי אמר רבי יוחנן הכי?

הא את הוא דאמרת משמיה דרבי יוחנן: שטר שלוחה בו ופרעו, אינו חוזר ולוה בו, לפי שכבר נמחל שיעבודו של השטר מזמן שפרע את המלוה הראשונה. והיות ולא נכתב השטר על המלוה השניה, הרי זה כמלוה על פה, ואינו יכול לטרוף מלקוחות על פי שטר זה.

ועתה, אימת, מתי פרעו, ומתי חזר ולוה?

כפרן לאותה שבועה, ואינו נאמן עוד לומר נשבעתי⁽⁸⁹⁾, עד שישבע בפנינו.

אמרוה התלמידים [את מימרתו של רבי אבין] קמיה דרבי אבהו [לפני רבי אבהו].

אמר להו: מסתברא מלתא דרבי אבין — כשנתחייב שבועה בבית דין⁽⁹⁰⁾. שכיון שתבעו בעדים לקיים את פסק הדין, ולא רצה, שוב אינו נאמן לומר שקיים את הפסק לאחר מכן.

אבל אם חייב את עצמו בשבועה, שאמר לחבירו: אשבע לך, ותבעו חבירו בעדים להשבע, ולא אבה, ולאחר זמן טען שנשבע לו — נאמן. משום שעבד איניש דמקרי ואמר [קורה שאדם אומר כך], שאינו רוצה לישבע, שהרי לא בית דין חייבוהו בכך, אלא הוא עצמו. ואין זו סרבנות וחרטה, אלא דחיה בעלמא.

אהדרוה קמיה דרבי אבין [החזירו לפני רבי אבין את דבריו של רבי אבהו], אמר להו: אנא נמי [גם אני] — דווקא בשבועה שנתחייב בבית דין אמרי שהוחזק כפרן.

איתמר נמי, שרבי אבין אמר את דבריו לגבי שבועה בבית דין:

אמר רבי אבין אמר רבי אלעא אמר רבי יוחנן: היה חייב לחבירו שבועה בבית דין, ואמר נשבעתי, והעדים מעידין אותו שלא

89. משמע, שאדם שנתחייב שבועה בבית דין, ולא הוחזק כפרן, נאמן לטעון נשבעתי בבית דין [שחייב להשבע דווקא בבית דין. וכגון שהדיינים אינם לפנינו, ואי אפשר לברר את הדבר]. והיינו דווקא כשנשבע להפטר. אבל

90. כגון שהודה במקצת, ונתחייב שבועה. או שהיה עד אחד מעידו שהוא חייב.

לבעלים — היינו כשחייב מודה⁽⁹¹⁾ [כשהלוה מודה שלא פרע]. אבל אם אינו מודה, חוששין לפרעון אף ביום ההלואה.

ותמהינן: אי הכי, מאי למימרא? מה החידוש בדבר?

ומבארין: מהו דתימא: באמת האי [הלוה] מפרע פרעיה. והאי דקא אמר: לא פרעתי, היינו משום דקבעי מהדר למזפא ביה זמנא אחריתי [משום שהוא רוצה ללוות בשטר זה שנית], ולפשיטי דספרא חייש [וחושש לדמי הסופר, שאינו רוצה לשלם שוב עבור כתיבת שטר].

קא משמע לן, דאם כן, מלוה גופיה לא שבק [המלוה עצמו לא יאפשר זאת ללוה], משום שסבר: שמא שמעי בי רבנן שזהו שטר שנמחל שעבודו — ומפסדי לי [ויפסידוני מלטרופ לקוחות], משום ששטרי חוב המוקדמין פסולים⁽⁹²⁾.

ומקשינן: מאי שנא מהא דתנן: מצא שטר חוב, אם יש בהן אחריות נכסים — לא יחזיר, ואוקימנא כשחייב מודה, ומכל מקום לא יחזיר, משום שחוששין שמא כתב ללות בניסן, ולבסוף לא לוח עד תשרי, ואתי למטרף לקוחות מניסן ועד תשרי — שלא כדין.

אילימא שפרע ולוה את המלוה השניה למחר [למחרת היום שנכתב בו השטר] ולוימא חרא [או ביום אחר], אם כן, מאי אריא שאינו חוזר ולוה בו משום שכבר נמחל שעבודו? תיפוק ליה דאפילו אם היה נכתב שטר זה במיוחד עבור ההלואה השניה, הוה ליה שטר מוקדם, שהרי נכתב קודם זמן ההלואה, ותנן: שטרי חוב המוקדמין פסולים!

אלא לאו, על כרחך צריך לומר שמדובר שפרע את החוב הראשון, ולוה את ההלואה השניה — ביומיה [ביום כתיבת השטר], אלמא, מוכח מכאן, שפרעי אינשי ביומיה [שאדם פורע חובו ביום ההלואה]!

אמר ליה רב אסי: מי קא אמינא [האם אמרת] דלא פרעי כלל ביום ההלואה?! אכן, קורה שאדם פורע ביומו. אלא דלא שכיחי אינשי דפרעי ביומיה קא אמינא [אמרת] שאין זה שכיח]. ולכן מחזיר את השטר לבעליו, משום שאין חוששין לדבר שאינו שכיח.

ומכל מקום, יתכן שאדם פורע ביומו. ועל מקרה כזה אמר רבי יוחנן, ששטר שלוה בו ופרעו, אין חוזר ולוה בו.

רב כהנא אמר: מה שאמר רבי יוחנן שיחזיר

על פשיטי דספרא.

92. כך כתב רש"י. ועיי' בפני יהושע שכתב, דברי רש"י אלו אינם מוסבים על דברי הגמרא כאן, אלא על דברי המקשן להלן. כי הרי מדובר בשטר שנכתב בו ביום, ואינו מוקדם! אלא פסולו משום שנמחל שעבודו.

91. הקשו התוס', אם כן, למה נקט בדברי רבי יוחנן שטר שכתוב בו הנפק, הרי גם אם אין בו הנפק יחזיר, היות והלוה מודה!

ותירצו, שנקט הנפק לדיוקא, שאם לא נכתב בו ביום, אף אם כתוב בו הנפק, שודאי לוה בו, לא יחזיר, משום שחוששין לקניגיא, או ששיירו

שנעשה על פי תנאי בית דין, כגון דמי הכתובה⁽⁹³⁾, ומזון האשה והבנות עד שינשאו [או שיבגרו הבנות], וטוען החייב שפרע חובו שלא בעדים — לא אמר כלום. י-ב מאי טעמא?

משום שכל מעשה בית דין — כמאן דנקיט שטרא בידה דמי [כאילו יש לתובע שטר על החוב].

אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן: ולא משנתנינו היא זו?

הלא כך שנינו במסכת כתובות: הוציאה האשה גט שנתגרשה בו, ואין עמו כתובה — גובה כתובתה על פי הגט!⁽⁹⁴⁾

מוכת, שאף שאין בידה שטר, אין הבעל נאמן לומר פרעתי. והיינו משום שכל מעשה בית דין, הרי הוא כאילו מחזיק שטר בידו!

אמר ליה: אכן, משנתנו היא זו. אבל אי לא דדלאי לך חספא, לא משכחת מרגניתא תותה [אם לא שהגבתי לך את החרס, לא היית מוצא את המרגלית שהיתה חבויה תחתיה⁽⁹⁵⁾]. כלומר, אם לא שאמרתי את הכלל ש"הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום", לא היית מבין מעצמך דין זה מתוך המשנה⁽⁹⁶⁾.

ולא אמרינן שם סברא זו, שאין חשש לכך, משום דאם כן, שנכתב השטר בניסן, מלוח גופיה לא שביק [לא יאפשר] ללוח ללוות באותו שטר בתשרי, דאמר ליה: כתוב שטרא אחרינא בתשרי, דדלמא שמעי רבנן ששטר מוקדם הוא — ומפפדי לי!

אמרי: התם אין אומרים סברא זו, משום דאית ליה למלוח רווחא [רווח] בכך שילוח בניסן בשטר שנכתב בתשרי, דקא טריף לקוחות מניסן ועד תשרי, ולכן מינח ניהא ליה [נוח לו למלוח] ברמאות זו.

אף שמצד שני יש חשש שישמעו חכמים בדבר, ויפסלו את השטר, מכל מקום מספק נוח לו להשאיר את המצב כמות שהוא, ולא אמר ולא מידי [ואינו אומר דבר].

מה שאין כן הכא, כיון דלית ליה רווחא למלוח, דהרי סוף סוף שטרא האידנא כתיב [השטר נכתב היום], ומאי איכא דקטריף לקוחות [ואינו מרויח טריפת לקוחות שקדמו לזמן ההלואה], ולכן, היות ואינו מרויח כלום בכך שילוח הלוח שוב באותו שטר, בשטר שנמחל שיעבורו — לא שביק ללוח ללוות, אלא ודאי ידרוש ממנו לכתוב שטר חדש.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הטוען אחר מעשה בית דין, דהיינו, חיוב

93. פירש ר"ת, שבקרקעית היס יש אבנים רחבות כחרסים, ותחתיהן נמצאות המרגליות. וכדאמרינן בפרק החובל: "צללת במים אדירים [להעלות מרגליות] — והעלית בידך חרס".

94. והיינו, שאין הכרח גמור מהמשנה. כי אפשר לבארה כפי שאמר אביי להלן. רשב"א.

93. עיי' בראשונים שדנו מה דינה של תוספת כתובה בנדון זה.

94. כתבו התוס', שאף את הגט אינה צריכה להביא, אלא די לה בעדי גירושין. וע"ע בראשונים שנחלקו בזה.